Eero Hyvönen
4.10.2021

Lausunto liikenne- ja viestintävaliokunnalle Yleisradiosta annetun lain muuttamista koskevaan asiantuntijakuulemiseen ke 6.10.2021

Julkisen sanan neuvosto JSN on media-alan perustama itsesääntelyelin, jonka tehtävänä on tulkita hyvää journalistista tapaa sekä puolustaa sanan- ja julkaisemisen vapautta. Sananvapauteen kuuluu olennaisena osana ihmisten oikeus vastaanottaa luotettavaa tietoa, mikä on kirjattu myös alan eettiseen koodistoon, Journalistin ohjeisiin. Näistä lähtökohdista haluan sanoa Julkisen sanan neuvoston puheenjohtajana seuraavaa:

Sananvapauteen ja demokratiaan kuuluva moniäänisyys ja uutiskilpailu voivat vähentyä Ylen toiminnan vuoksi, mutta ne voivat vähentyä myös, jos toimintaa rajoitetaan väärin, mikä mahdollisuus esitetyssä mallissa on olemassa.

On vain vähän tutkimusnäyttöä siitä, että juuri Ylen maksuton sisältö heikentäisi suomalaisten halukkuutta maksaa online-sisällöistä tai että Ylen sivustoilla käytetty aika vähentäisi vierailuja kaupallisen median online-sisällöissä. Tutkimukset ovat kuitenkin usein koskeneet systeemitasoa, jolloin paikalliset vaikutukset ovat luonnollisesti jääneet vähemmälle huomiolle. Suomessa on 18 kuntaa, jotka eivät kuulu minkään median seuranta-alueeseen (Riikka Virranta: Onko Suomessa uutiserämaata, Suomen Lehdistö 31.3.2021). Toimituksien resurssit ovat monesti niin niukat, että useiden muidenkin kuntien uutisseuranta jää nimelliseksi.

Ylen toiminnan rajoittaminen ei kuitenkaan välttämättä paranna tilannetta. Hallituksen esityksessä 250/2020 ei pystytä arvioimaan ehdotetun uudistuksen vaikutuksia yksityisen median toimintamahdollisuuksiin. Valtiontuki saattaisi olla tehokkaampi keino helpottaa median tilannetta ja parantaa yleisön tiedonsaantia, mutta siinäkin on omat ilmeiset riskinsä niin markkinaneutraaliuden, sananvapauden kuin moniäänisyyden kannalta. Yksi vaihtoehto voisi olla tukea median käyttöön kehitettäviä työkaluja, kuten tekoälyä, joka mahdollistaisi pientenkin toimitusten tutkivan journalismin.

Kun arvioidaan ehdotetun uudistuksen vaikutuksia tiedonsaantiin, pitää ottaa huomioon se, kuinka eri tavoin eri ryhmät käyttävät mediaa ja tässä tapauksessa tietysti Ylen palveluja. Nuoremmille yleisöille Ylen lähetysvirta – etenkin tv:n puolella – jää vieraaksi. Tämän perusteella uudistuksesta näyttäisi seuraavan, että Yle menettää entisestään otetta nuorempiin yleisöihin. Tällä voi edelleen olla vaikutusta uutismediaa kohtaan tunnettuun luottamukseen, mistä kohta enemmän.

Kuten HE:ssä todetaan, uudistuksesta seuraava Ylen tekstimuotoisten sisältöjen niukentuminen ei välttämättä tarkoita siirtymää sanomalehtien maksullisten palvelujen asiakkaiksi, vaan sen sijaan muihin maksuttomiin palveluihin kuten iltapäivälehtiin. Uudistus voi johtaa myös siihen, että merkittävä osa Ylen nykyisestä yleisöstä jää entistä enemmän sosiaalisen median uutistarjonnan varaan. Siellä sisällön jakelua ohjaavat algoritmit näyttävät kärjistävän keskustelua, mikä puolestaan vähentää yleistä

luottamusta toisiin ja yhteiskuntaan. Oxfordin yliopiston Reuters-instituutin vuosittaisessa selvityksessä Digital News Report julkaistujen taulukoiden perusteella (ks. liite) näyttäisi jossain määrin vallitsevan käänteinen riippuvuus uutismediaa kohtaan tunnetun luottamuksen ja sen välillä, kuinka suuri rooli sosiaalisella medialla on uutisten seurannassa.

Tämä voisi syödä luottamusta suomalaiseen uutismediaan, joka on Suomessa kärkitasoa, mutta silti laskenut viime vuosina, kunnes koronapandemian aikaan yleinen luottamus uutismedian tietoihin näyttää suurelta osin palautuneen niin Suomessa kuin monessa muussakin länsimaassa, paitsi siellä Yhdysvalloissa, jossa luottamusta on muutenkin ollut enää vähän jäljellä. Luottamuksen hyvä taso lienee osaltaan auttanut Suomea pärjäämään Covidin torjunnassa paremmin EU:n keskiarvoa paremmin.

Jos uudistus pääpiirteissään toteutetaan, jatkossa olisi tärkeää seurata, miten muutos käytännössä vaikuttaa ihmisten oikeuteen saada tietoa, johon liittyy myös uutismediaa kohtaan tunnettu luottamus. JSN esittää, että seurannassa tarkasteltaisiin erilaisten yleisöjen näkökulmasta journalismin sisältöjen saatavuuden muutosta Yleisradion online-sisältöjen rajauksen jälkeen. Jos paikallisen, alueellisen tai valtakunnallisen uutistiedon saanti näyttää olennaisesti heikentyneen joissain yleisöryhmissä, on syytä pohtia keinoja tilanteen kohentamiseksi.

Liite: Taulukoita Digital News Report 2021 -selvityksen suomenkielisestä versiosta

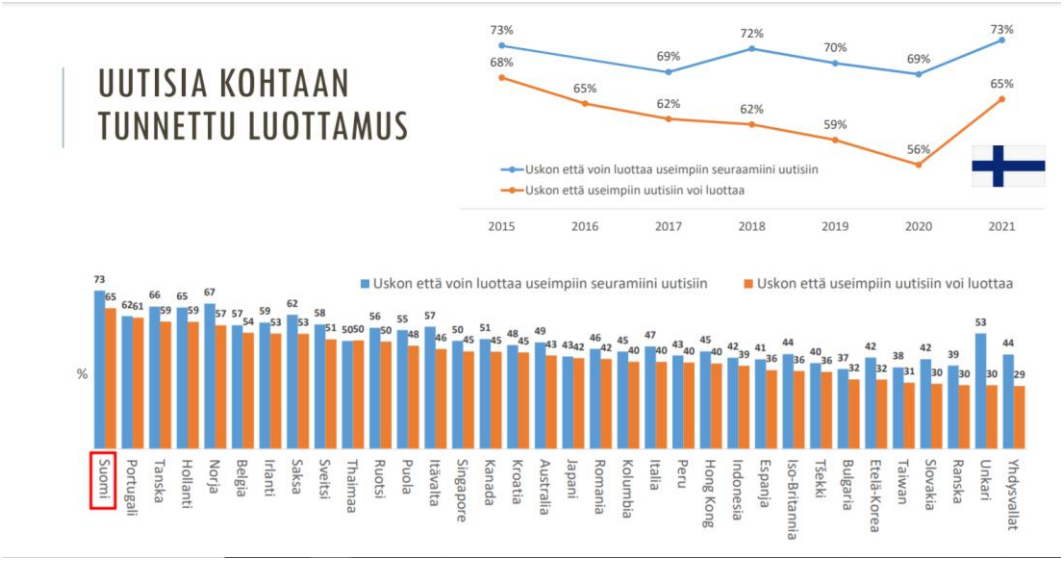

LUOTTAMUS LUETELTUJEN MEDIOIDEN UUTISIIN

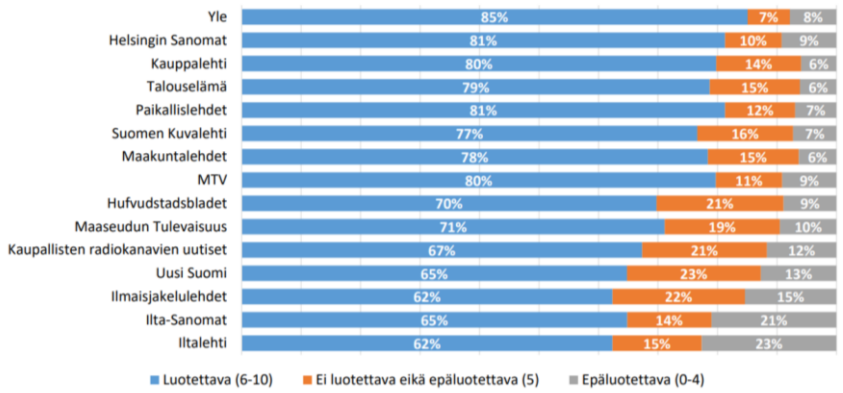

Q6_2018_trust: Kuinka luotettavia sanoisit seuraavien medioiden uutisten olevan? Käytä alla olevaa asteikkoa, jolla 0 tarkoittaa "ei lainkaan luotettava" ja 10 tarkoittaa "erittäin luotettava". Kuviossa esitetään vastausten keskiarvot. N=kustakin mediasta kuulleet.

VERKKOMEDIA UUTISLÄHTEENÄ

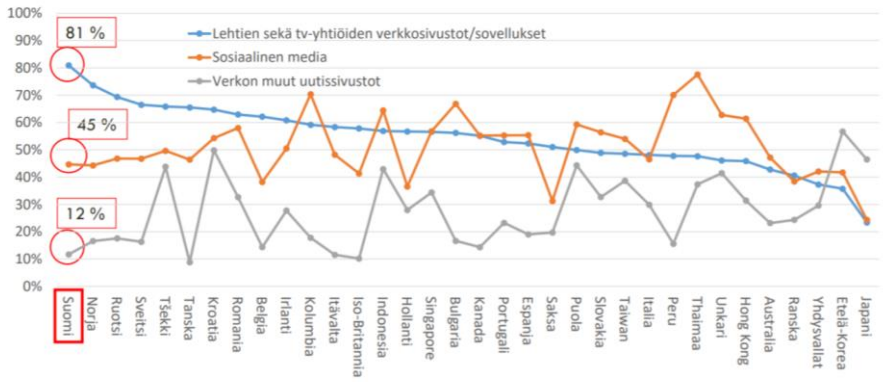

Q3: Mitä seuraavista mahdollisesti käytit viimeisen viikon aikana uutislähteenä? Valitse kaikki sopivat vastaukset.
N= kaikki vastaajat kussakin maassa.